

Vöyri 2019

**Söderskogenin tuulivoimapuiston
arkeologinen inventointi**

Jaana Itäpalo 3.1.2020

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Vöyrissä Söderskogenin tuulivoimapuiston suunnittelualueella. Työn suoritti FM Jaana Itäpalo 31.10.-5.11.2019 4 kenttätyöpäivän aikana. Työn tilaaja on Wpd Finland Oy.

Noin 790 ha laaja suunnittelualue sijaitsee 5 km Vöyrin keskustasta luoteeseen. Suunnitelmissa on sijoittaa alueelle yhteensä 8 voimalaa.

Ennen inventointia tuulivoimapuiston suunnittelualueelta oli tiedossa 3 muinaisjäännöstä, joista yksi on varhaismetallikautinen röykkiökohde, kahdessa kohteessa on ajoittamattomia röykkiöitä. Hankealueen eteläpuolella sijaitsee puistoon liittyvien tielinjausten läheisyydessä **Vörsbergin** rautakautinen hautaröykkiö ja kohteessa **Lågpelt** historiallisen ajan kiviaita. Lähialue on arkeologisesti erittäin rikasta, Pohjanmaan merkittävimpiin arkeologisiin kohteisiin kuuluva **Lågpeltkankaan** kansainvaellus- ja merovingiaikaan ajoittuva kalmisto sijaitsee heti Vaasa-Vöyri tien eteläpuolella hankealueesta n. 1,3 km etelään.

Inventoinnissa löytyi kohteesta **Kärkinehällorna 2** ainakin 15 rakkakuoppaa ja kohteesta **Kärkinehällorna 3** 3 rakkakuoppaa. Muita havaintoja ovat kolme lähihistoriaan ajoittuvaa kivenlouhintapaikkaa, alueella havaittiin myös useita vanhoja tilojen rajamerkkejä, joita ei nuoren ikänsä takia luokiteltu arkeologiseksi kohteiksi. Helsingin kohteesta ei havaittu arkeologisia rakenteita.

Kaikki muinaisjäännökset sijaitsevat vähintään 300 metrin etäisyydellä suunnitelluista voimalapaikoista. Lågpeltin kiviaita sijaitsee olemassa olevasta tielinjasta yli 50 metrin etäisyydellä ja Lågpeltkankaan kalmisto yli 150 metrin etäisyydellä suunnitellusta uudesta tielinjasta.

Sisällysluettelo

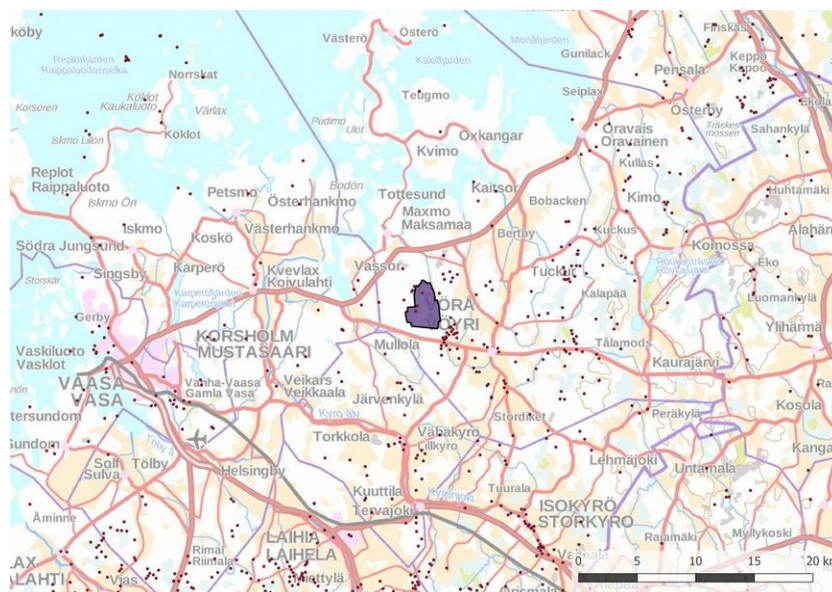
	S.
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1. Tutkimushistoria.....	4
2.2. Menetelmä.....	5
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
4. Alueen maankäytön historiaa	10
5. Tulokset.....	13
6. Kohdelista.....	14
7 Yleiskartta.....	14
8. Kohdetiedot.....	15
9. Aineistoluettelo.....	30

1. Perustiedot

Selvitysalue: Söderskogenin tuulivoimapuiston suunnittelualue, n. 790 ha
Tilaaaja: Wpd Finland Oy
Laji: osainventointi
Kenttätyöaika: 31.10.-5.11.2019, yhteensä 4 kenttätyöpäivää
Karttanumerot: TM35-lehtijako MMLP3414R, P3413R (mk 1:20 000)
vanha yleislehtijako MML 133306 (mk 1:20000)
Korkeus: n. 17,50- 55 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt: Lågpeltkangas KM 1111:1, 11295:1-21, 7744:1-80, 7890:1-91, 8215:1-84, 8331:1-121, 8939:1-63, 9718:1, 9925:1-50
Vörsberg KM 20721:1-22
Kvivilainträsket S, mahdollisesti KM 7892:1 (pronssisormus) ?
Inventointilöydöt: -
Aiemmat tutkimukset: 1966 Ari Siiriäinen tarkastus, Helsinge, Kvivilainträsket N, Kvivilainträsket S, Vörsberg
1976 Anja Torvinen inventointi, Vörsberg
1979 Anja Torvinen kaivaus, Vörsberg
1981 Mirja Miettinen, tarkastus, Kvivilainträsket S (ei raporttia rekisteriportaalissa)
2004 Pentti Rislä tarkastus, Lågpelt

Lähialueella: 1920-1941 Jacob Tegengren kaivauksia, Lågpeltkangas
1960 Anna-Liisa Hirviluoto tarkastus, Lågpeltkangas
1960 Aarne Kopisto tarkastus, Lågpeltkangas
1966 Ari Siiriäinen tarkastus, Lågpeltkangas

Taustakartta Mml/2019

Tuulivoimapuiston suunnittelualueen sijainti. Tunnetut arkeologiset kohteet pisteinä, sijaintitiedot Museoviraston rekisteriportaalin mukaan.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

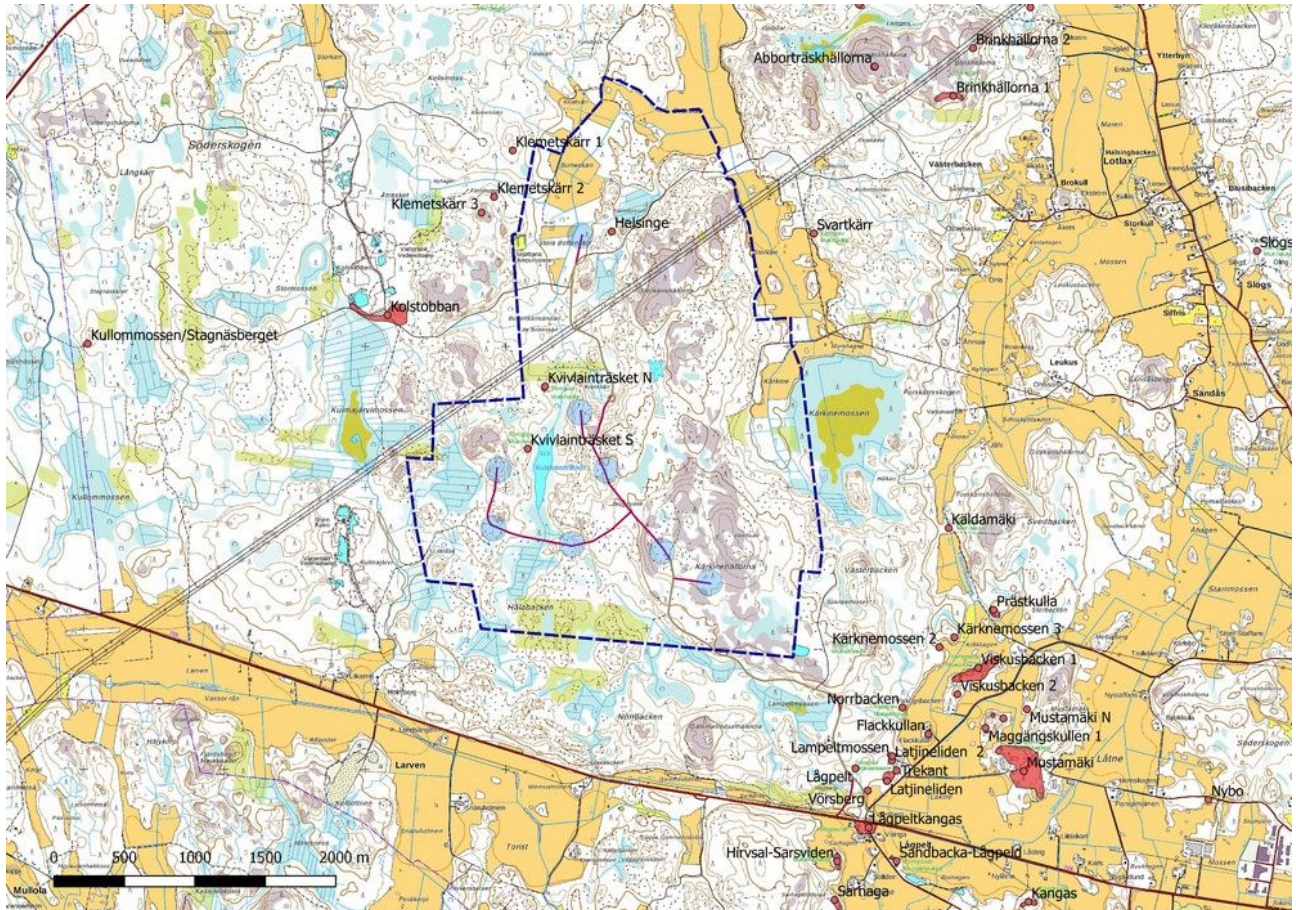
Vöryin suunnitellaan Söderskogenin tuulivoimapuiston rakentamista n. 5 km keskustasta luoteeseen. Suunnitelmissa on sijoittaa alueelle enintään 8 voimalaa. Lisäksi olemassa olevaa tieverkostoa parannettaisiin ja rakennettaisiin uusia teitä, sähkökaapelit sijoitettaisiin teiden viereen.

Ennen inventointia alueelta oli tiedossa varhaismetallikaudelle ajoitettu rökkiökohteet Kvivilainträsket S (id-tunnus 944010020), ajoittamattomat rökkiökohteet Kvivilainträsket N (944010019) sekä Helsinge (944010018). Kärkinehällorna 1 oli merkitty luonnonmuodostumaksi. Hankealueen eteläpuolella sijaitsee tie-

linjauksen läheisyydessä Vörsbergin tutkittu hautaröykkiö (944010032) sekä kohteessa Lågpelt (1000018803) historiallisen ajan kiviäitä, todennäköinen karjatarha. Lähialue on arkeologisesti erittäin rikasta, mm. Pohjanmaan merkittävimpiin arkeologisiin kohteisiin kuuluva *Lågpeltkankaan* kansainvaellus- ja merovingiaikaan ajoittuva kalmisto sijaitsee heti Vaasa-Vöyri maantien eteläpuolella hankealueesta 1,3 km etelään.

Tämän selvityksen tavoite on kartoittaa erityisesti muuttuvan maankäytön vaikutusalueilta arkeologiset kohteet, jotta ne voidaan huomioida suunnittelutyössä.

Lähtötilanne ennen inventointia: suunnittelualue ja arkeologiset kohteet; tunnetut arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä ja alueina, kohdetiedot Museoviraston rekisteriportaalin mukaan. Voimalapaikat sinisenä ympyränä, nykyinen metsätie ruskeana, uudet suunnitellut tielinjat punaisena. Taustakartta 10/2019 Mml.

2.1. Tutkimushistoria

Kohdealueella ei ole tehty systemaattista arkeologista inventointia. Sillä sijaitsevat tiedossa olevat kohteet on tarkastettu vuonna 1966 (Ari Siiriäinen, Museovirasto). Tuulivoimapuistoon liittyvän eteläpuoleisen tielinjauksen varrella sijaitseva Vörsbergin röykkiö tutkittiin kaivauksin vuonna 1979, jolloin siitä saatiin rautakaudelle ajoittuvia hautalöytöjä (Anja Torvinen, Museovirasto). Kärkinehällornan kallioalueella, kallioilla ja rinteiden koloissa on tarkastettu rakkakivikoita vuoden 1979 täydennyskartoituksessa. Vuonna 2004 on tarkastettu tielinjasta n. 50 m itään sijaitseva kiviäitä, joka tulkittiin karjatarhaksi (Pentti Rislä, Pohjanmaan museo). Vaasa-Vöyri maantien eteläpuolella Lågpeltkankaan kalmistokohteessa on suoritettu useita kaivauksia 1920-1941 (Jacob Tegengren, Muinaistieteellinen toimikunta).

2.2. Menetelmä

Maastoinventointi perustui esiselvitykseen, alueella ja lähistöllä tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten tuloksiin, Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan, maaperäkarttoihin, ortokuvaan, korkeusmalliin, korkeusprofiiliin ja laserkeilausaineistoon.

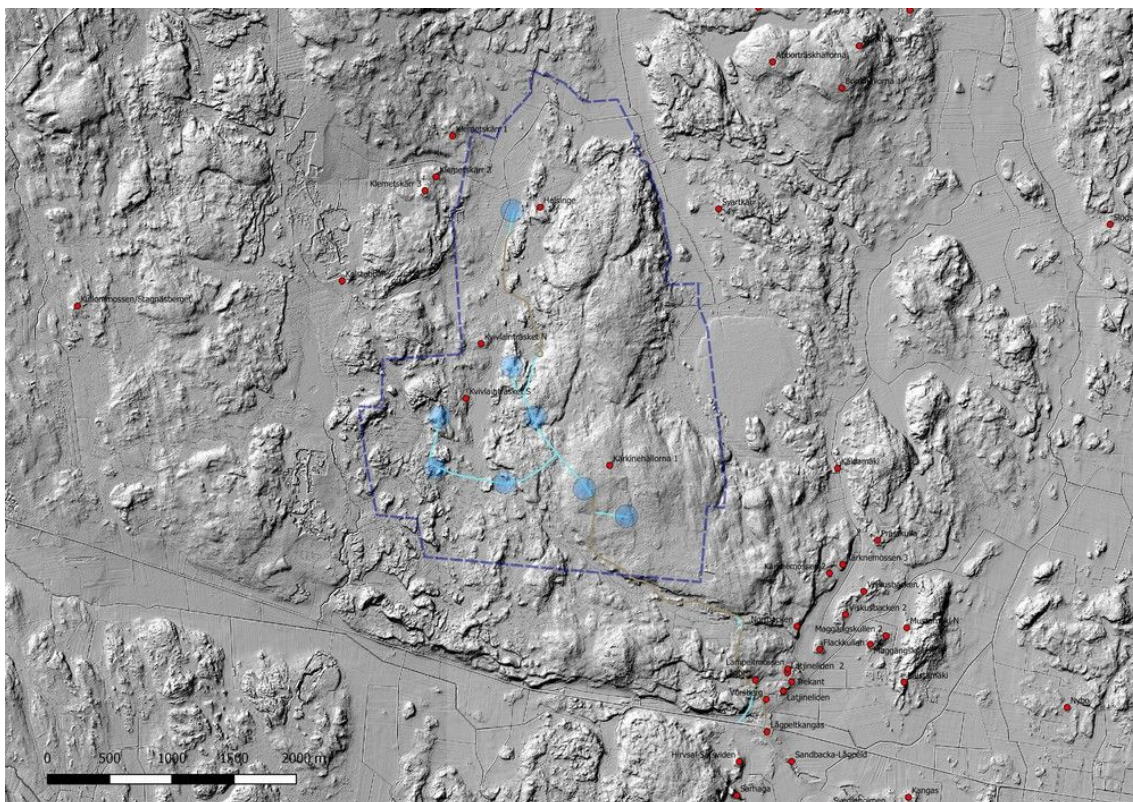
Kirjallisuuden ja pitäjänkarttojen sekä muiden webistä löytyvien vanhojen karttojen avulla selvitettiin asutuksen kehitystä ja historialliset elinkeinot. Lähihistorian maankäytön vaikutuksia maisemaan ja mahdollisiin arkeologisiin kohteisiin arvioitiin maastohavainnoinnin lisäksi mm. vanhimman vuonna 1970 valmistuneen peruskartan avulla.

Kenttätömenetelmät olivat pintahavainnointi, valokuvaaminen ja kairaus käsikairalla, muutamilla paikoilla käytettiin kiikaria. Maaperä kohdealueilla on kallioista ja erittäin kivikkoista, joten koekuopitusta ei tehty. Inventoinnin aikana sää oli poikkeuksellisen kylmä lämpötilan ollessa nollan tuntumassa tai hieman pakkasen puolella. Maa oli lumeton, mutta aamuisin kuuran peitossa.

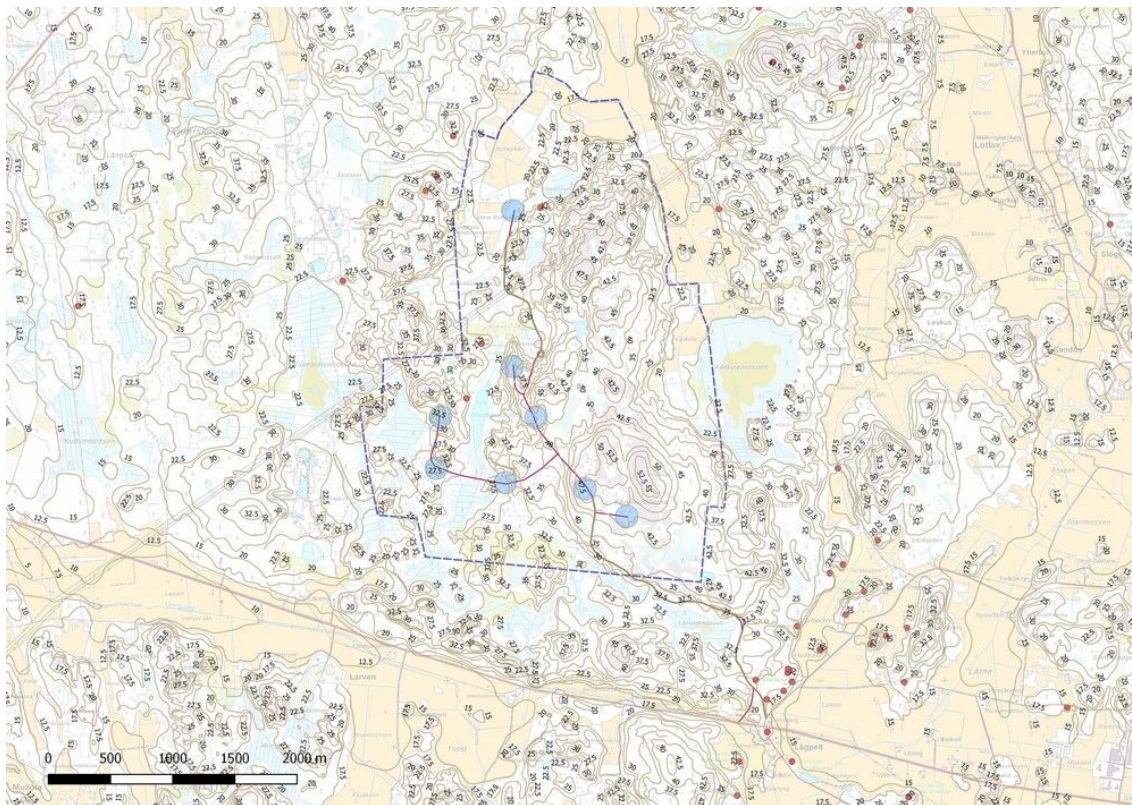
Maastossa tarkastettiin voimalapaikat ja niiden ympäristöä pääsääntöisesti n. 200-300 metrin säteellä, paikoin laajemmin. Tie- ja sähkökaapelilinjat tarkastettiin n. 30 metrin leveydeltä.

3. Maisema, topografia ja geologia

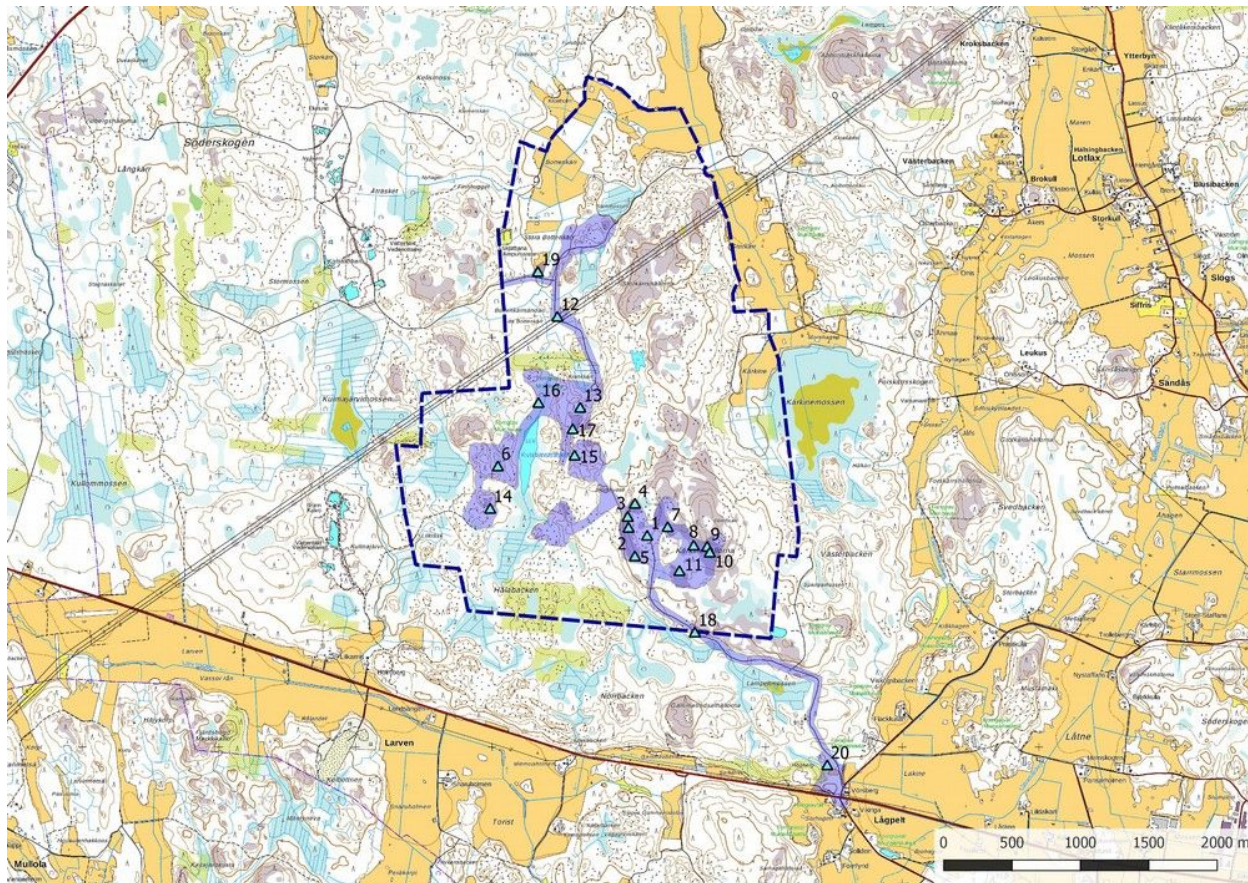
Kohdealue on pääosin asumaton kivikkoista ja kallioista metsämaastoa, metsät ovat melkein kokonaan taaloumetsiä, pääpuulajeina mänty ja kuusi, pohjoisosan reunamilla on myös peltoa. Alueen läpi kulkee pohjois-eteläsuuntainen kalliovyöhyke. Tasaisten kalliialueiden välissä on kivikkoista ja lohkarikkoista maastoa, alueella esiintyy myös muutamia rakkoja, pelloilla ja niiden läheisyydessä maalaji on savea, muuten maaperä on lähinnä karkeusasteeltaan vaihtelevaa moreenia. Lounaisosassa sijaitsee Kivilainsträsket, muita isompia vesistöjä ei ole. Alueella esiintyy selvää korkeusvaihtelua, suurimmat korkeuserot ovat koillis- ja kaakkoisosassa, missä kalliomäiltä on pudotusta enimmillään n. 15 m / 100 m. Pohjoisosassa pellot on raivattu tasaiseen maastoon, myös lounaisosassa on hieman laajemmin tasaisia ojitettuja rämeitä.

Tuulivoimapuiston suunnittelualue, voimalapaikat ja tielinjat vasten vinovalovarjoste 2 m DEM. Tausta-aineistot Mml 10-12/2019.

Korkeuskäyrät. Tausta-aineistot Mml 10-12/2019 ja Suomen ympäristökeskus, <https://www.syke.fi/avointieto>.

Inventoidut alueet ja valokuvauspaikat 1-20. Taustakartta Mml 10/2019.

1. Voimalapaikka luoteeseen.

2. Isoja siirtolohkareita avokalliolla.

3. Luolamainen tila ison siirtolohkareen alla.

4. Rajakivi nykyisellä rajalinjalla.

5. Alueella on paljon moderneja "rajamerkkejä".

6. Voimalapaikan vaikutusalueutta luoteeseen.

7. Erikoinen kivi, Kärkinehällorna.

8. Porakiviä, Kärkinehällorna.

9. Louhinnan jätekivistä on syntynyt latomusmainen rakenne.

10. Vanha rajakivi.

11. Voimalapaikka koilliseen.

12. Suunnitellun sähköaseman ympäristöä.

13. Voimalapaikka länteen.

14. Voimalapaikan vaikutusalueutta luoteeseen.

15. Voimalapaikan vaikutusalueutta länteen.

16. Kivlainsträsket kuvattuna etelään.

17. Tielinjaa voimalapaikalle etelään.

18. Tielinjaa hankealueen eteläpuolella, kuva kaakkoon.

19. Pelto voimalapaikan nro 3 eteläpuolella.

20. Suunniteltu uusi tielinja etelään.

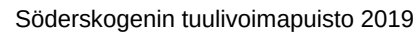
4. Alueen maankäytön historiaa

Alueen sijaintikorkeus n. 17,50-55 m mpy vastaa merenpinnan tasoa kivikauden lopulta varhaiseen rautakauteen n. 5500-2000 vuotta sitten. Inventointialueilta oli tiedossa kaksi metallikauden röykkiötä sekä funktioltaan määrittelemättömiä ajoittamattomia röykkiöitä.

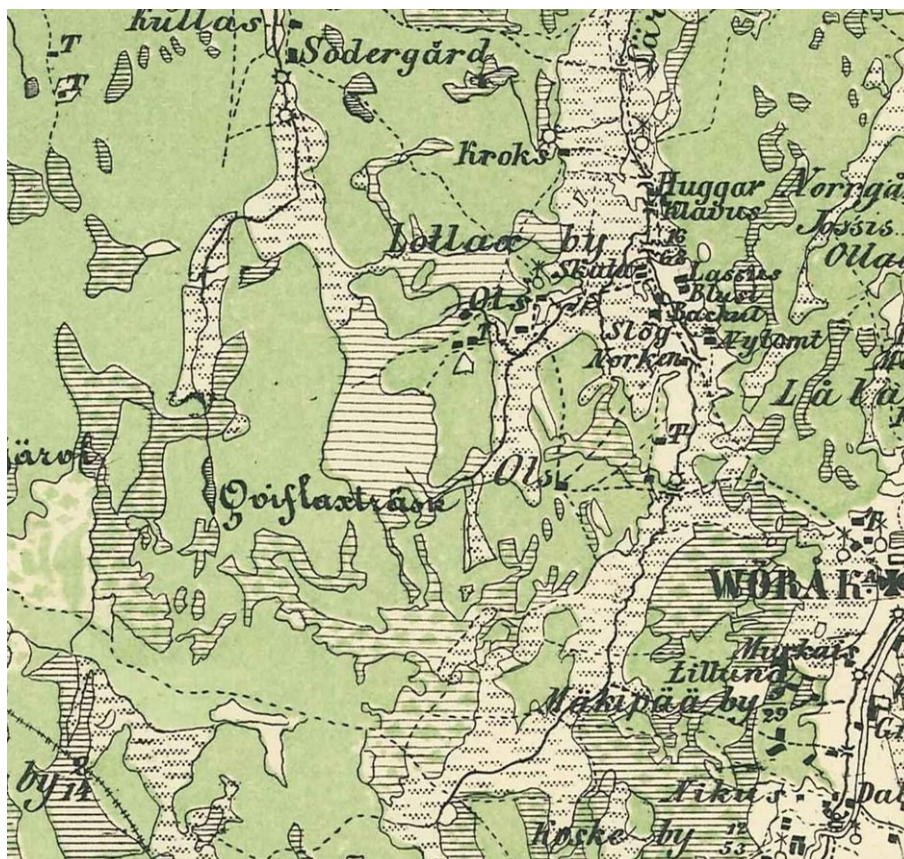
Lähialueella rautakautiset kohteet muodostavat klustereita, jotka sijaitsevat vanhojen kyläasutus- ja peltoviljelyalueiden läheisyydessä. Hankealueesta n. 1-2 km kaakkoon on yli 20 eri röykkiökohdetta, niistä yksi on Pohjanmaan merkittävimpiin arkeologisiin kohteisiin kuuluva Lågpelkankaan kansainvaellus- ja merovingiaikaan ajoittuva kalmisto, johon todennäköisesti liittyy polttokenttäkalmisto ja asuinpaikka tai jopa useita asuinpaikkoja. Monia kohteita ei kuitenkaan ole tarkemmin tutkittu, ja joukossa voi siten olla mm. peltoröykkiöitä.

Hieman etäämmältä n. 4 km kaakkoon tunnetaan Gulldyntin polttokenttäkalmisto, joka myös on yksi Pohjanmaan merkittävimmistä kansainvaellusajan kohteista, paikalta on löytynyt mm. kullattuja loistoesineitä. Noin 3 kaakkoon sijaitsee Soldat-Stomparen polttokenttäkalmisto. Hankealueesta noin 900 m länteen sijaitsee Kälдамäen rautakautinen suokalmisto tai mahdollisesti uhrikalmisto, mistä on savikerroksista löytynyt ihmisluita vuonna 1935, vastaavanlainen kohde tunnetaan toistaiseksi vain Isokyrön Leväluhdasta. Hankealueella muuttuvan maankäytön alueiden sijaintikorkeus sekä muu topografia mahdollistavat eri tyyppiset arkeologiset jäänteet.

Tuulivoimapuiston suunnittelualueet eivät pääosin ole olleet maaperästä johtuen soveltuvia historiallisen ajan asutukselle ja viljelylle. Lähinnä reuna-alueilta voisi olettaa löytyvän esimerkiksi vanhojen peltojen tai suoviljelyyn liittyvien väliaikaisasumusten jäänteitä tai hiilimiiluja, jotka ovat alueelle tyypillisiä. Vöyrin vanhin asutus on keskiaikaista, Vöyri-nimi mainitaan lähteissä jo vuonna 1367.

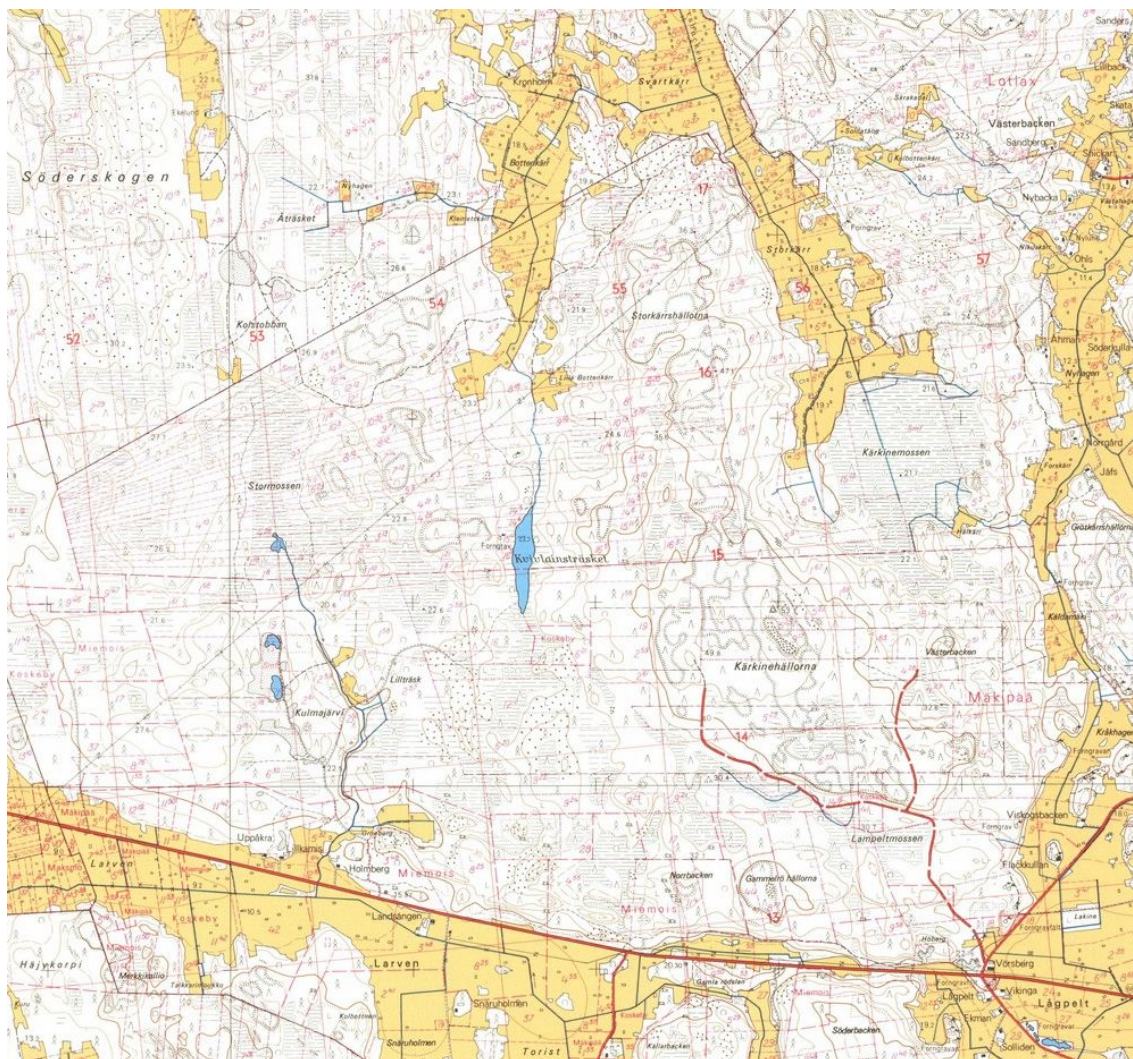
Ote 1800-luvun puolivälissä valmistuneesta pitäjänkartasta. Sille on merkitty mm. Kärkinehällornan laki ja nimi *Jätteröse*, joitakin polkuja, yksi johti mm. Kivilainsträsketille, ja Kärkinehällornan kallioiden eteläpuolelle talvitie. Nykyisen Vaasa-Vöyritien tuntumassa kulki kesätie ja talvitie. Suoraan elinkeinoihin tai asutukseen viittaavia merkintöjä ei ole. Kartta, Arkistolaitoksen digitaaliarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6274943>

Kohdealue ja sen lähiseutua vuoden 1852 Kalmbergin kartalla. <http://www.vanhakartta.fi/>.

Vöyrin ja silloista rannikon seutua vuodelta 1652 peräisin olevalla Kaarleporin kreivikuntaa esittävällä kartalla. Kansallisarkisto MH 109.

Kohdealue vuoden 1970 peruskartalla. Kartta: Maanmittauslaitos
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

5. Tulokset

Inventoinnissa löytyi kaksi rakkakuoppakohdetta, joista kohteessa **Kärkinehällorna 2** on ainakin 15 rakkakuoppaa. Paikan topografia ja rakenteet viittaavat lähinnä kivikautiseen hylkeenpyytäjien leiri- ja varastoimispaikkaan. Kohteesta **Kärkinehällorna 3** löytyi 3 rakkakuoppaa, jotka voivat olla säilytyspurnuja tai väliaikais-suojia. Muita havaintoja ovat kolme lähihistoriaan ajoittuvaa kivenlouhintapaikkaa, alueella havaittiin runsaasti myös vanhoja tilojen rajamerkkejä, joita ei nuoren ikänsä takia luokiteltu arkeologiseksi kohteeksi.

Kaikki muinaisjäännökset sijaitsevat vähintään 300 metrin etäisyydellä suunnitelluista voimalapaikoista. Låg-peltin kiviä sijaitsee olemassa olevasta tielinjasta yli 50 metrin etäisyydellä ja Lågpeltkankaan kalmisto yli 150 metrin etäisyydellä suunnitellusta uudesta tielinjasta.

3.1.2020

Jaana Itäpalo

Jaana Itäpalo

6. Kohdelista

Nimi	typpi	tarkenne	ajoitus	lkm	sivu
------	-------	----------	---------	-----	------

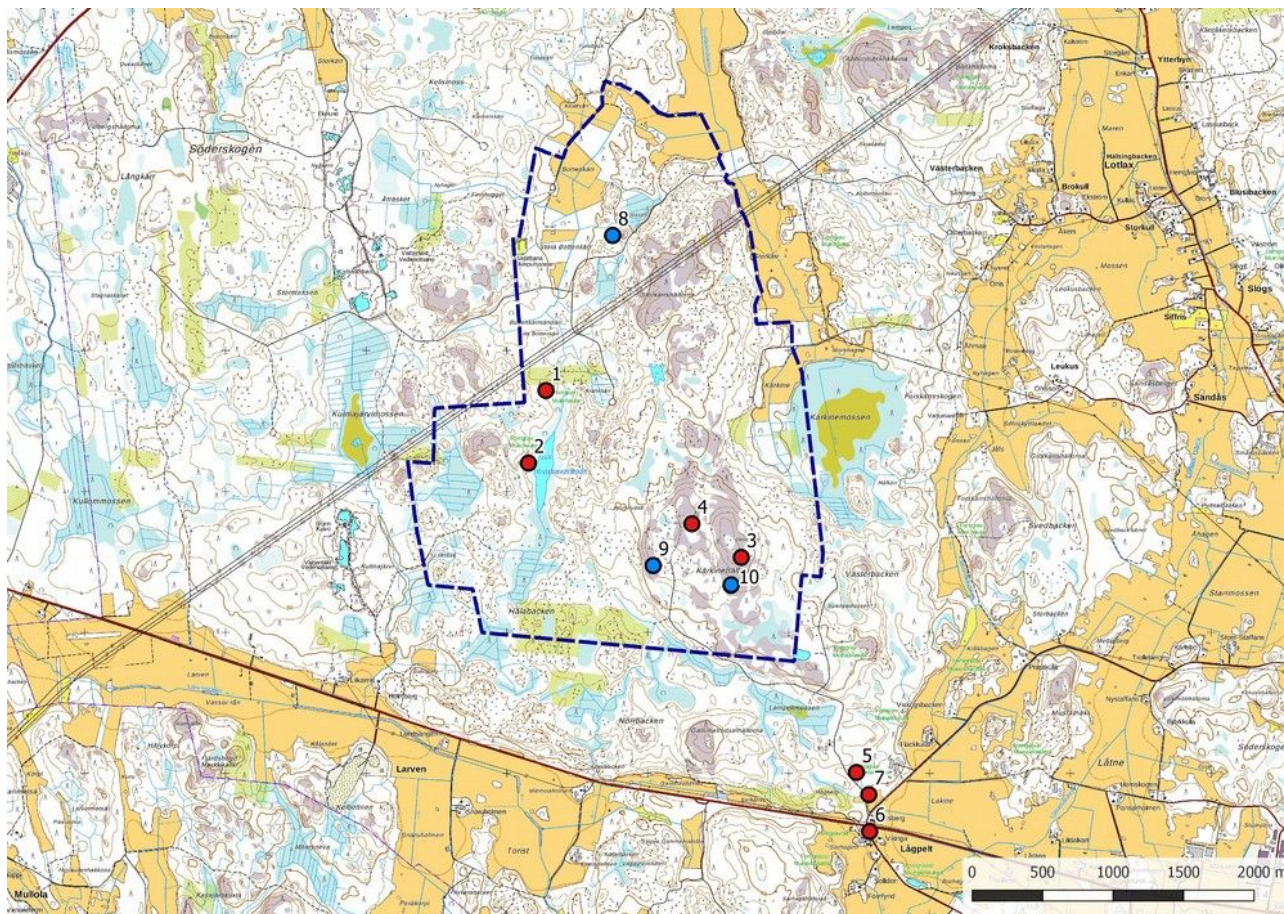
Muinaisjäännöskohteet

1 Kvivlainsträsket N	kivirakenteet	röykkiöt	ajoittamaton	5	15
2 Kvivlainsträsket S	kivirakenteet	röykkiöt	varhaismetalliakausi	1	17
3.Kärkinehällorna 2	kivirakenteet	rakkakuopat	kivikausi	>15	18
4.Kärkinehällorna 3	kivirakenteet	rakkakuopat	ajoittamaton	3-5	20
5.Lågpelt	kivirakenteet	kivaidat/kivaitaukset	historiallinen	1	22
6.Lågpeltkangas	hautapaikat	hautaröykkiöt	rautakautinen	1	23
7. Vörsberg	hautapaikat	hautaröykkiöt	rautakautinen	1	24

Muut kohteet

8. Helsinge					26
9. Kärkinehällorna 4	työ- ja valmistuspaikat	louhintapaikat	moderni	1	27
10. Kärkinehällorna 5	työ- ja valmistuspaikat	louhintapaikat	moderni	1	28

7. Yleiskartta

Kohteet 1-10 merkittyinä kartalle.

8. Kohdetiedot

1. Kvivlainsträsket N

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	944010019	TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi	kivirakenteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7012717.553 I: 254276.771
Tyypin tarkenne	röykkiöt	N2000	n. 27,50 m
Lukumäärä	3-5	laajuus	1170 m ²
Ajoitus yleinen	ajoittamaton	Koordinaattiselite	aiempi tieto
Ajoitustarkenne		Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 7,5 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	1966 Ari Siiriäinen tarkastus	Aiemmat löydöt	-

alakohteet, koordinaatit

tyyppi,C, x,N,11,3 y,N,11,3 nro,N,10,0
röykkiö 254263,373 7012714,607 1
röykkiö 254265,936 7012713,070 2
röykkiö 254271,241 7012715,685 3

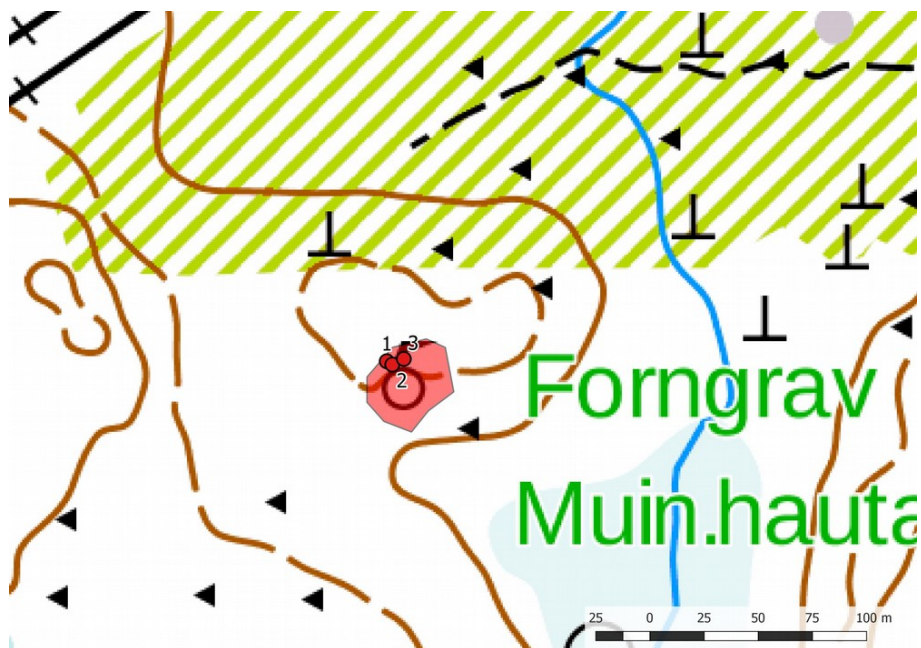
Maastotiedot: Kvivlainsträsketistä 290 m luoteeseen kivikkoisen kankaan etelälaidalla. Alueen puusto on tiheää nuorta talousmetsää.

Kuvaus: Vuoden 1966 inventointiraportin tietojen mukaan Tegengren mainitsee todennäköisesti tältä paikalta 16 hautaröykkiötä, mutta vuoden 1966 tarkastuksessa oli löytynyt vain 5 epämääräistä kivröykkiötä.

2019: Röykkiö 1 koostuu toisiinsa n. 90° kulmassa olevista n. 5 m pitkistä ja yli 1 metrin levyisistä "aitamaisista" röykkiöstä, kompakti rakenne sijaitsee kahden kookkaan maakiven vieressä. Röykkiö 2 on n. 2 m halkaisijaltaan, n. 30 cm korkea ja muodoltaan pyöreähkö. Röykkiö 3 sijaitsee isojen maakivien vieressä, se on n. 2 m halkaisijaltaan, n. 40 cm korkea, muodoltaan rakenne on epämääräinen ja kivet eivät vaikuta huolellisesti ladotulta. Jokaisen rakenteen pintaa peittää sammal ja varpukasvillisuus.

Lähiympäristön maaperää on metsätoissa muokattu voimakkaasti, joten rakenteita on voinut tuhoutua. Nuoren tiheän puuston ja lähihistoriassa tapahtuneen maanmuokkauksen takia kaikkia muodostelmia ei mahdollisesti havaittu.

Ehdotus suojavaöhykkeeksi: alue, sm-merkintä.

Aluerajaus ja rakenteet merkittyinä kartalle.

Röykkiö 1 luoteeseen ja etelään.

Röykkiö 2 kaakkoon.

Röykkiö 3 pohjoiseen.

2. Kvivlainsträsket S

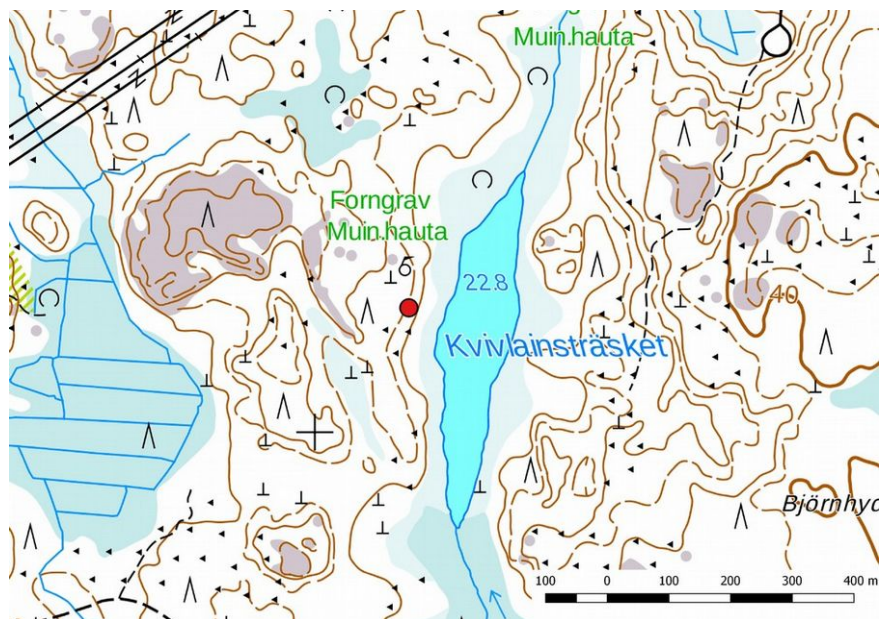
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	944010020	TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi	kivirakenteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7012202.518 I: 254152.393
Tyypin tarkenne	röykkiöt	N2000	n. 27 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen	esihistoriallinen	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitustarkenne	varhaismetallikausi	Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 7,3 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	1966 Ari Siiriäinen tarkastus 1981 Mirja Miettinen, tarkastus	Aiemmat löydöt	mahdollisesti KM 7892:1 pronssisormus

Maastotiedot: Kvivlainträsketin länsipuolella, noin 60 m länteen lammesta, louhikkoisen itärinteen yläosassa. Maasto on ryteikköistä sekametsää.

Kuvaus: Aiempien tietojen mukaan paikalla on kaksi röykkiötä: A. Hajotettu, alkuperäinen läpimitta on ollut 6-8 m, iso matala silmäkivi. B. Edellisestä noin 20 m:n päässä. Röykkiön läpimitta on 4 m ja korkeus 0,5 m. Sen eteläreunassa on iso matala lohkare, joka voi olla rikutun röykkiön alkuperäinen silmäkivi. Vuoden 1981 tarkastuksessa oli havaittu paremmin säilyneen röykkiön A kiven joukossa jonkin verran punaisia hiekkakivi-laakoja. Jommasta kummasta röykkiöstä on mahdollisesti löytynyt pronssisormus.

2019: Paikalla havaittiin yksi röykkiö. Se sijaitsee muinaisjäännösrekisterin kohdekoordinaateista n. 70 m etelään. Röykkiö on n. 5 x 2,5 metrin kokoinen ja 50 cm korkea, keskellä on iso kuoppa. Röykkiö sijaitsee vuoden 1970 peruskartalle merkittyjen rajalinjojen risteämiskohdassa sekä nykyisellä kiinteistörajalla. Röykkiön pohjoispäässä on nykyisinkin vanha rajakivi. Mahdollisesti nyt havaittu röykkiö on aiempien tietojen röykkiö B. Aiemmissa tiedoissa mainitun röykkiö A:n kohdalta tai sen lähiympäristöstä ei löytynyt merkkejä hajonneesta röykkiöstä. Myös A:n kohdekoordinaatit sijaitsevat vuoden 1970 peruskartalle merkityllä rajalinjalla sekä nykyisellä rajalla.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: piste, sm-merkintä. Aiemman aluerajauksen säilyttämistä ei ehdoteta, koska siltä alueelta ei havaittu arkeologisia rakenteita.

Kvivlainsträsket S.

Röykkiö kuvattuna etelään ja pohjoiseen.

3. Kärkinehällorna 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Kiinteä muinaisjäänös	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi	kivirakenteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7011533.485 I: 255664.071
Tyypin tarkenne	rakkakuopat	N2000	n. 52,50-55 m
Lukumäärä	>15	laajuus	1700 m ²
Ajoitus yleinen	esihistoriallinen	Koordinaattiselite	gps-mittaus, suurin kuoppa
Ajoitustarkenne	kivikautinen	Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 5,7 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	-	Aiemmat löydöt	

namttypi, C,50 x,N,11,3 y,N,11,3 **Maastotiedot:** Kärkinehällornan korkeimman alueen eteläosassa olevalla rakalla, alempana rinteessä lakea ympäröivät avokalliot

1 255657,834 7011516,942 **Kuvaus:** Paikka on merkitty rekisteriportaaliin luonnonmuodostumaksi.

2 255668,084 7011518,066 Nykyisellä peruskartalla alueen maastonimenä on "Jättrösan". Jo

3 255681,549 7011507,542 1800-luvun puolivälissä valmistuneelle pitäjänkartalla Kärkinehällornan

4 255687,178 7011499,735 laen nimenä esiintyy "Jätteröse".

5 255686,851 7011498,083

6 255687,736 7011511,770

7 255685,290 7011516,875 Paikalla havaittiin ainakin 15 selvää rakkakuoppaa, joista suurin on n.

8 255690,914 7011517,008 5 m halkaisijaltaan ja n. 80 cm syvä, osassa on selvä reunavalli. Pai-

9 255675,529 7011526,224 koitellen kuopat sijaitsevat vierekkäin. Muodoltaan ne ovat pyöreäh-

10 255671,552 7011535,136 köjä tai soikeahkoja. Kaksi kuoppaa sijaitsee isojen kivien vieressä,

11 255664,192 7011533,457 muilla sivuilla niitä reunustaa n. 30-40 cm korkea valli; kyseessä on nk.

12 255663,436 7011528,818 tomtning eli väliaikaissuojajäykä. Osa muista kuopista voi-

13 255664,883 7011541,903 daan tulkita myös väliaikaissuojajäykiksi, ja osa lienee varastokuoppia. To-

14 255671,334 7011536,941 pografian perusteella paikka on todennäköisimmin kivikauden lopulle

15 255652,795 7011536,556 ajoittuva hyljestäjien pyyntileiri, joka oli käytössä saarivaiheessa.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: alue, sm-merkintä.

Aluerajaus ja rakenteet 1-15 (kaikista rakenteista ei mitattu sijaintia).

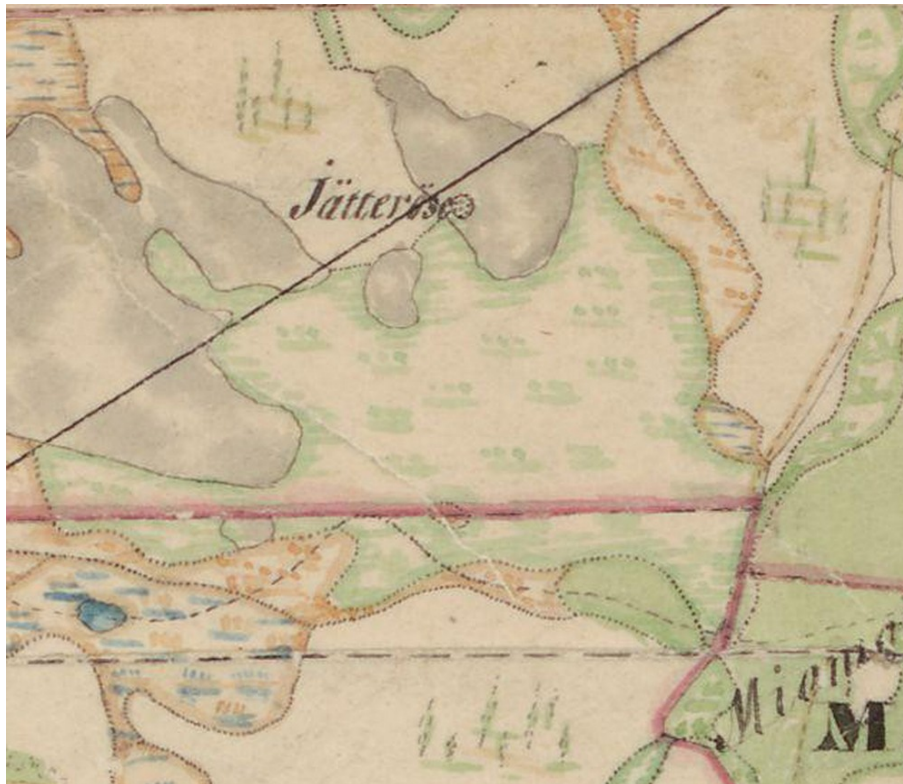
Kohteen suurin kuoppa (rakenne nro 1), kuva pohjoiseen. Tomtning, kuva koilliseen.

Kuopparyhmä rakan keskiosassa, kuva pohjoiseen.

Kuoppa rakan eteläreunalla, kuva pohjoiseen.

Ote 1800-luvun puolivälissä valmistuneesta pitäjänkartasta. Sille on merkitty mm. nimi *Jätteröse*. Kartta, Arkeistolaitoksen digitaaliarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6274943>

4. Kärkinhällorna 3

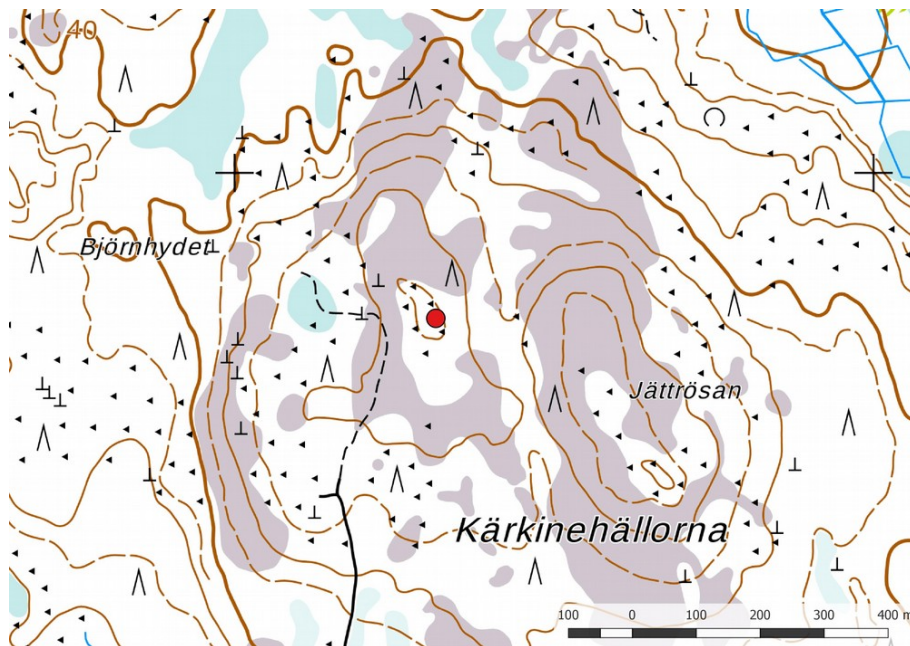
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Kiinteä muinaisjäänös	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi	kivirakenteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7011771.594 I: 255313.606
Tyyppin tarkenne	rakkakuopat	N2000	n. 52,50 m
Lukumäärä	> 3	laajuus	-
Ajoitus yleinen	ajoittamaton	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitustarkenne		Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 6,1 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	-	Aiemmat löydöt	

Maastotiedot: Kärkinhällornan korkeimman alueen luoteisosassa rakassa, mistä maasto laskee loivasti ympäröiville avokallioille. Rakka muodostuu suureksi osaksi isoista yli 40 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä.

Kuvaus: Paikka on merkitty rekisteriportaaliin luonnonmuodostumaksi.

Kohteessa on vierekkäin 3 selvää pyöreähköä noin 2 m halkaisijaltaan olevaa ja 0,5 m syvyistä rakkakuoppaa ja lisäksi rakassa on muutamia epämääräisempiä kuoppia. Rakenteet sopisivat väliaikaissuojien pohjiksi, mutta ajoitus on avoin.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: piste, sm-merkintä.

Kohteen sijainti merkittynä kartalle.

Kaksi kuoppajäännöstä kuvattuna koilliseen.

5. Lågpelt

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000018803	TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi	kivirakenteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7010007 I: 256482
Tyyppin tarkenne	kiviaidat	N2000	n. 22,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	aiempi tieto
Ajoitustarkenne		Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 4,3 km länsiluoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	ei tarkastettu
Aiemmat tutkimukset	2004 Pentti Risla tarkastus	Aiemmat löydöt	

Maastotiedot: Kärkinehällornalle johtavan tien itäpuolella metsäisellä alueella.

Kuvaus: Avohakatussa mäenrinteessä sijaitseva kiviaitus on ilmeisesti karjatarha. Se on osin huolellisesti ladottua leveää kiviaitaa, lännessä aita muuttuu kapeaksi, itäsiivu on romahtanut. Länsisiivulla on portti, jossa on kaksi kiintokiveä.

2019: Kiviaitus sijaitsee yli 30 metrin etäisyydellä olemassa olevasta tiestä ja se ei vaarantuisi hankkeen toteutuksessa. Kohdetta ei tarkemmin inventoitu.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: piste, sm-merkintä.

Lågpelt.

6. Lågpeltkangas

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	944010031	TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi	hautapaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7009587.812 I: 256575.855
Tyypin tarkenne	hautaröykkiöt	N2000	n. 17,50-20 m
Lukumäärä	1	laajuus	n. 1 ha
Ajoitus yleinen	esihistoriallinen	Koordinaattiselite	aiempi tieto
Ajoitustarkenne	rautakautinen	Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 4 km länsiluoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	1920-1941 Jacob Tegengren kaivauksia 1960 Anna-Liisa Hirviluoto tarkastus 1960 Aarne Kopisto tarkastus 1966 Ari Siiriäinen tarkastus	Aiemmat löydöt	KM 1111:1, 11295:1-21, 7744:1-80, 7890:1-91, 8215:1-84, 8331:1-121, 8939:1-63, 9718:1, 9925:1-50

Maastotiedot: Vaasa-Vöyri tien eteläpuolella Kangasvägenin molemmilla puolilla. Alue on peltöjen ympäröimä metsäinen saareke ja Högbergetin moreenimäen kaakkoispää. Puusto on harvaa varttunutta mäntymetsää.

Kuvas: Paikalla on kalmisto, jossa on 5 röykkiötä ja ainakin 25 matalaa latomusta, mahdollisesti myös polttokenttäkalmisto. Alueella suoritettiin vuosina 1920-1941 kaivauksia, tutkimatta jäi neljä latomusta/röykkiötä ja latomusten väliset alueet. Asuinpaikkaan viittaa ympäröivillä peltorinteillä runsaana esiintyvä savitiiviste. Tutkitut rakenteet on entistetty ja paikalle pystytetty muistomerkki sekä info-taulu. Kalmisto ajoittuu kansainvaellus- ja merovingiaikaan.

2019: Kohde sijaitsee suunnitellusta uudesta tielinjasta yli 100 metrin etäisyydellä, missä linjaus kulkee n. 50 m pellolla. Pellon tarkastuksessa tai sen pohjoispuolelta metsäiseltä alueelta ei löytynyt merkkejä muinaisjäännöksestä. Kohde ei ilmeisesti vaarantuisi, jos uusi tielinja toteutetaan suunnitellusti.

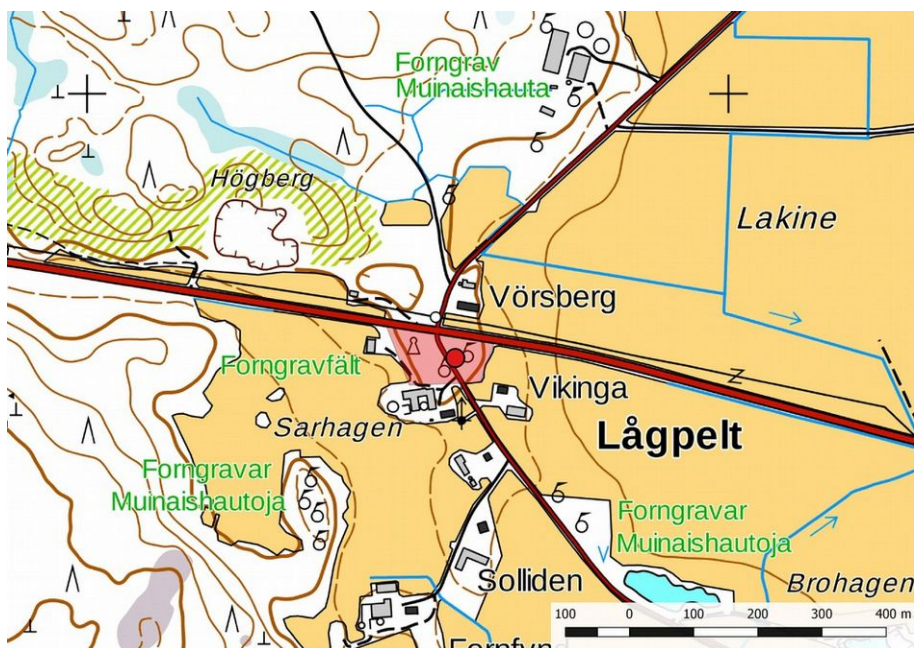
Ehdotus suojavyöhykkeeksi: aiempi aluerajaus, sm-merkintä.

Paikalle on pystytetty muistomerkki ja opastaulu.

Kohde vasemmalla pellon takana.

Lågpeltkangas.

7. Vörsberg

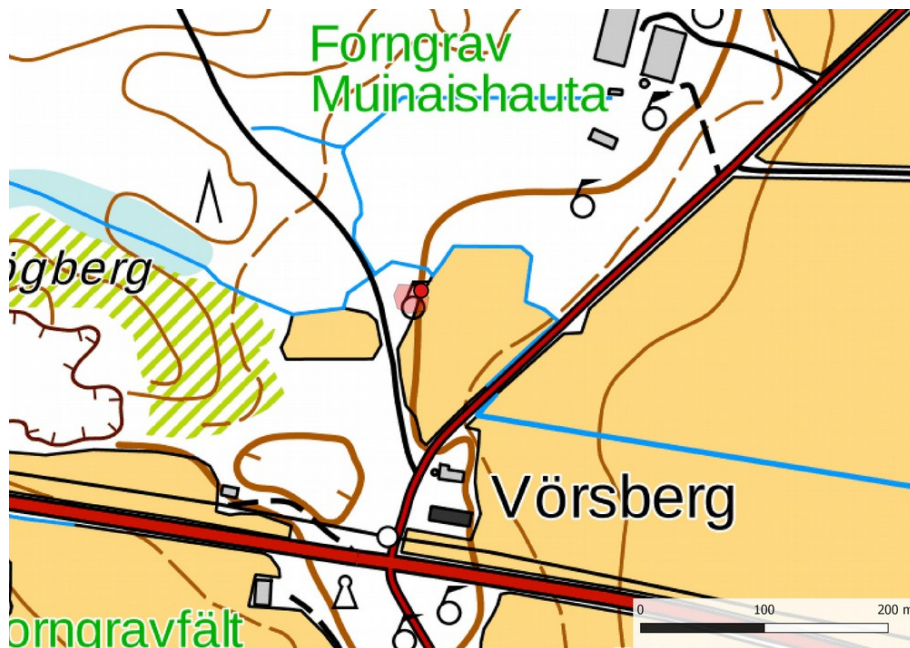
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	944010032	TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi	hautapaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7009849.707 I: 256569.859
Tyypin tarkenne	hautaröykkiöt	N2000	n. 20 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen	esihistoriallinen	Koordinaattiselite	aiempi tieto
Ajoitustarkenne	rautakautinen	Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 4,2 km länsiluoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	1966 Ari Siiriäinen tarkastus 1976 Anja Torvinen inventointi 1979 Anja Torvinen kaivaus	Aiemmat löydöt	KM 20721:1-22

Maastotiedot: Kärkinehällornalle johtavan tien itäpuolella, Vörsbergin talosta n. 150 m pohjoisluoteeseen, länsipuolella on peltoa.

Kuvas: Paikalla on ollut arviolta n. 8-12 m läpimitaltaan oleva hautaröykkiö. Se oli tuhoutunut osin 1970-luvulla metsäautotietä tehtäessä, säilynyt osa on tutkittu vuonna 1979, jolloin siitä saatiin löytöinä mm. palanutta luuta ja palaneita rautaesineiden kappaleita.

2019: Paikalla on epämääräistä kiveystä, minkä päällä kasvaa tiheää nuorta kuusikkoa, kohdalle on myös myöhemmin nosteltu isoja kiviä. Röykkiö lienee tuhoutunut.

Ehdotus suojavaikykkeeksi: aiempi aluerajaus, sm-merkintä.

Vörsberg.

Kohde sijaitsee tien oikealla puolella kuusikossa ja sen takana. Kuva pohjoiseen.

Muut kohteet

8. Helsinge

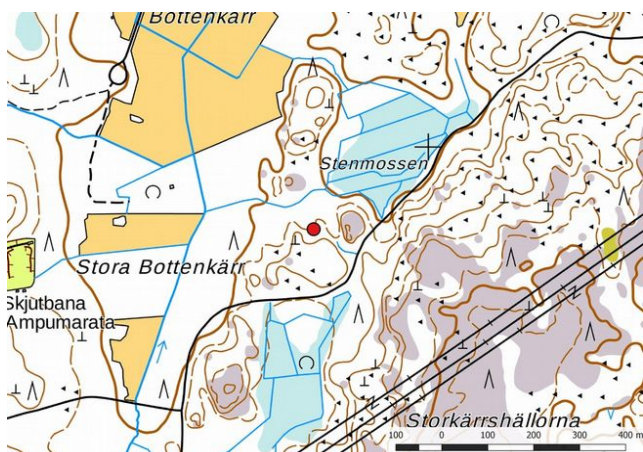
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	944010018	TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Muu kohde	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi		Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7013818.105 I: 254751.57
Tyypin tarkenne		N2000	n. 22,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen		Koordinaattiselite	aiempi tieto
Ajoitustarkenne		Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 7,8 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	1966 Ari Siiriäinen tarkastus	Aiemmat löydöt	

Maastotiedot: Lotlaxiin johtavan metsätien pohjoispuolella ja Stenmossenin lounaispuolella.

Kuvaus: Bottenkärr- peltoaukean länsipuolella olevan kalliopaljastuman länsijäurella pienen suon reunassa on vuoden 1966 tarkastuksen mukaan 7 matalaa kivikasaa, joiden läpimitta on 1-6 m, useat olivat lohkareiden vierelle koottuja. Alueella havaittiin myös luontaisia lohkarekasaantumia. Paikan arvioitiin olevan mahdollisesti sama, jolta Jakob Tegengren mainitsee (1930-luvulla) 56 muinaishautaa.

2019: Kohteesta ei löytynyt merkkejä ihmisen kokoamista röykkiöistä. Maasto on kivikkoista ja lohkareikkoista. Puusto on nuorta mäntykasvatusmetsää. Mahdollisesti aiempi kohdekuvaus viittaa johonkin toiseen kohteeseen, sillä vuoden 1966 raportin karttaluonnos ei sovi alueen topografiaan ja lisäksi Bottenkärr-nimiset pellot sijaitsevat kohteesta länteen ja luoteeseen.

Ehdotus suojavaähykkeeksi: -.

Helsinge.

Kuva koordinaattien osoittamalle alueelle, kuva länteen.

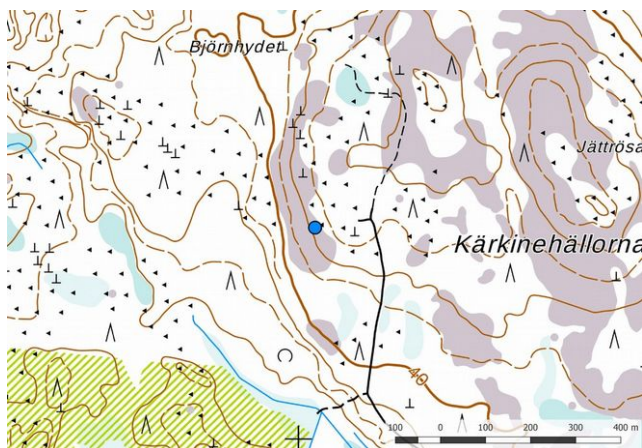
9. Kärkinehällorna 4

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Muu kohde	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi		Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7011475.781 I: 255038.274
Tyypin tarkenne		N2000	n. 45 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen		Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitustarkenne		Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 6,2 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	-	Aiemmat löydöt	

Maastotiedot: Kärkinehällornan länsiosassa avokalliolla.

Kuvaus: Paikalla on lähihistoriaan ajoittuva pieni kivenlouhintapaikka. Kalliokolossa on useita kivenlohkareita, joissa on porajälkiä.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

Kärkinehällorna 4.

Louhintapaikka koilliseen.

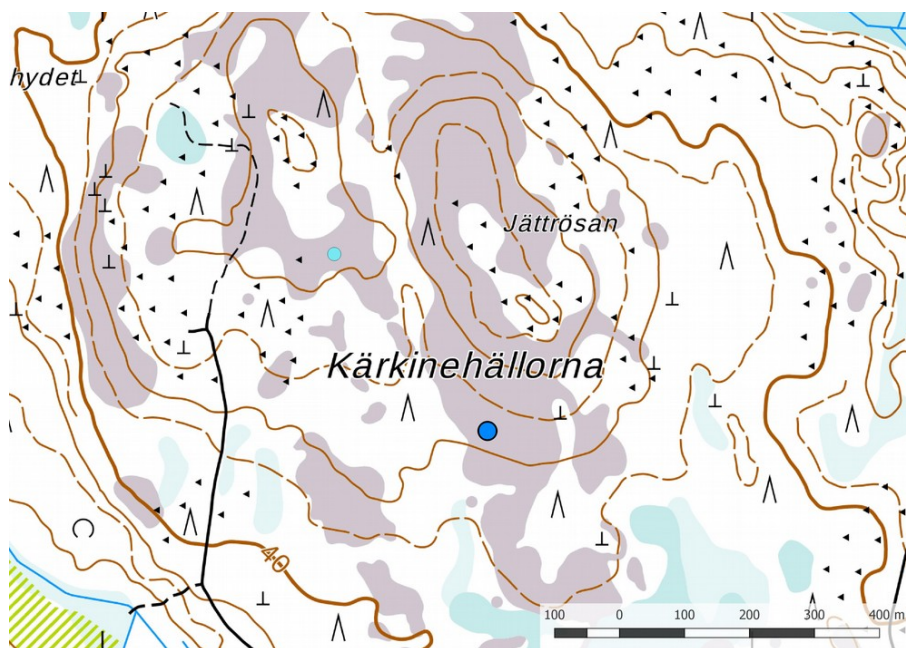
10. Kärkinehällorna 5

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	P3413R
Laji	Muu kohde	Vanha yleislehtijako	133306
Tyyppi		Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7011335.04 I: 255590.649 P: 7011611.433 I: 255356.798
Tyypin tarkenne		N2000	n. 45-50 m
Lukumäärä	2	laajuus	-
Ajoitus yleinen		Koordinaattiselite	eteläisempi louhintapaikka
Ajoitustarkenne		Etäisyystieto	Vöyrin keskustasta n. 5,7-6 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset	-	Aiemmat löydöt	

Maastotiedot: Kärkinehällornan korkeimman kohdan ja Jättrösanin eteläpuolella avokalliolla.

Kuvaus: Paikalla on lähihistoriaan ajoittuvia pieniä kivenlouhintapaikkoja. Avokalliolla on joitakin kivenlohkareita, joissa on porajälkiä.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

Kärkinehällorna 5, louhintapaikat merkitty ympyränä.

Eteläisempi louhintapaikka.

Lähikuva, porajälki.

Pohjoisempi louhintapaikka.

9. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto: pitäjänkartat: Vöyri <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Suomen ympäristökeskus, <https://www.syke.fi/avointieto>

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX) <http://www.vanhakartta.fi/>

Kirjallisuus

Åkerblom Bror K., Vörå sockens historia 1. 1937.

Chartographia Ostrobothnica: Pohjanmaa vanhoissa kartoissa, Österbotten på gamla kartor. 2006.

Svenska Österbottens historia 2. 1979.

Svenska Österbottens historia 3. 1980.

Svenska Österbottens historia 4. 1983.